

Национален институт на правосъдието
“Повишаване капацитета на съдебната система и обучение по Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи в Националния институт на правосъдието”
Договор № 93-00-42/20.02.2013 НФМ 2009-2014

Правото на свобода на словото, отстояването на мнение, право на търсене, получаване и разпространение на информация

Полина Якимова, съдия в Административен съд София-град

гр. София, 2014 г.

Съдържание

1. Разпоредбата. Дефиниция на правото
2. Основания за ограничаването му
3. Обидата и клеветата
4. Свободното слово и секретността
5. Порнографска литература
6. Личният живот и свободата на словото
7. Слово на омраза
8. Защита на източниците на информация и на лицата, които подават сигнали за злоупотреби
9. Право на достъп до информация
10. Лицензирането на електронните медии и свободата на изразяване
11. Търговското слово
12. Обобщение
- 13 Българските дела по чл. 10 ЕКПЧ

1. Дефиниция на правото

Чл. 10 Свобода на изразяване на мнение

1. Всеки има право на свобода на изразяване на мнения.

Това право включва свободата на всеки да отстоява своето мнение, да получава и да разпространява информация и без намеса на държавните власти и независимо от държавните граници. Този член не забранява държавите да подлагат на разрешителен режим радио- и телевизионните компании и производителите на кинематографична продукция.

Чл. 10 Свобода на изразяване на мнение

2. Упражняването на тези свободи, доколкото е съпроводено със задължения и отговорности, може да бъде обусловено от процедури, условия, ограничения или санкции, които са предвидени от закона и са необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност и на териториалната цялост, за предотвратяването на безредици или престъпления, за защитата на здравето и морала, както и на репутацията и на правата на другите, за предотвратяването на разкриването на информация, получена доверително, или за гарантиране авторитета и безпристрастието на правосъдието

2. Основания за ограничаването на правото

Допустима ли е намесата в каквато и да е форма на изразяване?

Кога са допустими ограничения на правото?

Два вида ограничения

2.1. Общи за конвенцията ограничения

Първо общо ограничение- член 15:

По време на **война** или на друго **публично извънредно положение**, застрашаващо нацията, всяка от високодоговарящите стани може да предприеме действия, освобождаващи я от задълженията ѝ по конвенцията, но само дотолкова, доколкото неотложните нужди на положението го налагат строго при условие, че тези действия са съвместими с другите ѝ задължения по международното право.

Критерии за извънредно положение, които го правят обществено извънредно положение:

1. Да е действително или непредотвратимо
 2. Да се отразява върху цялата нация
 3. Да е застрашено продължаването на организирания живот на общността
 4. Да е изключително – така че ограниченията по Конвенцията да са недостатъчни за преодоляването му
- Сакък срещу Турция жалба № 23878/ 95, рещ. 26.11.1997 г.

Второ общо ограничение - член 17:

Забрана за злоупотреба с права

„Никоя от разпоредбите на конвенцията не може да се тълкува като предоставяща правото на някоя държава, група или лице да осъществява дейност или актове, имащи за цел потъпкването на правата и свободите, предвидени в конвенцията или ограничаването им в по-голяма степен от предвидената в конвенцията“

- **Льойдъо и Изорни срещу Франция**, жалба №24662/94, реш. 23.09.1998г.

2.2. Специфични ограничителни клаузи по чл. 10, ал.2

Три кумулативни условия:

1. да са предвидени в закон – национален съответстващ на международното право, да е достъпен, предвидим и да поставя ясни граници на административното усмотрение

2. да преследват една или повече от предвидените в тези разпоредби цели /национална сигурност, обществена безопасност, териториалната цялост, предотвратяване на безредици и престъпления, обществения ред, защитата на здравето, морала, репутацията и правата на другите, предотвратяване изтичането на секретна информация, поддържане авторитета и безпристрастността на правосъдието/. Сиракузки принципи

3. да са необходими в едно демократично общество.

- Ограничението да е в отговор на належаща обществена нужда
- Средствата, с които се прилага, да са пропорционални на преследваната цел
- Основанията за неговото прилагане да са относими и достатъчни

3. Обида и клевета

Защитата на репутацията като основание за ограничение на правото на свобода на изразяване

1. Законоустановеност – НК – чл. 146-147
2. Правото на свобода на изразяване има приоритет пред правото на защита на репутацията.

Дали ограничението на правото на изразяване е необходимо в едно демокративно общество? – критерии:

- А. Фактически/ оценъчни твърдения
- Б. Значение на контекста
- В. Пресата/ обществените организации като куче пазач
- Г. Значение на обществения интерес

Съотношение член 10 – национално законодателство

- Член 147, ал. 2 НК – деецът не се наказва, ако бъде доказана верността на твърденията му → допустимо е да се носи отговорност за верни твърдения, ако същите не могат да бъдат доказани – тежестта на доказване верността на твърдението е у дееца /автора
- чл. 45, ал. 2 – във всички случаи на непозволено увреждане вината се предполага до доказване на противното
- Наказанието – висок размер на максимума на глобата 3000 лв, клевета 7000 лв; гражданския закон не съдържа експлицитно изискване за пропорционалност- това прави възможна претенцията да е в огромни размери
- Липса на избор на наказанието
- Не е предвидено наказание с неимуществен характер – напр. поправка, отговор, публикуване на съдебното решение, извинение

По-висока отговорност за обида и клевета на длъжностни лица ↔ ЕСПЧ изисква те да са по-толерантни към критика

4. Свободното слово и секретността

4.1. Свободата на словото и правото на информация

4.2. Националната сигурност – широк обхват на дефиницията

4.3. Класифицирана информация – държавна и служебна тайна, чуждестранна класифицирана информация

4.4. Задължения и отговорности при упражняване правото на свобода на изразяване в контекста на защитата на националната сигурност

5. Порнографска литература

5.1. Понятие.

разграничение между порнографски материал и материал, който следва да се определи като неприличен

/Българският законодател не провежда
такова разграничение./

5.2. Причини за контрол и ограничение над порнографските материали

- защита на морала в демократичното общество
- защита правата и интересите на трети лица
- Хендисайд срещу Обединено кралство – жалба № 5493/ 72, реш от 07.12.2976 г.
- Мюлер и др. срещу Швейцария жалба № 10737/84, реш. 28.04.1988 г.
- Акдаш и др. срещу Турция жалба № 41056/ 04, реш. 16.02.2010 г..
- ЕСПЧ дава ясно предимство на свободата на словото

6. Личният живот и свободата на СЛОВОТО

Неприкосновеност на личния живот ↔ право на изразяване на мнение и разпространяване, право на информация и свобода на мнение

Двете категории публични личности:

1. възприели доброволно публичния си статус
2. Които поради участието им в някакви събития попадат във фокуса на общественото внимание /жертви на инциденти и престъпления, обвиняеми, осъдени/

обществен
интерес

онова, което е
интересно за
обществото

Съдебна практика по конкуриращи се права

- Фон Хановер срещу Германия жалба 59320 реш. 24.06.2004 г.
- Пек срещу Великобритания жалба № 44647/ 98, реш. 28.01.2003 г.
- Издателство Плон срещу Франция жалба № 58148 реш. От 18.05.2004
- Кембъл срещу Дейли Мирър – Камара на лордовете /Върховен съд на Великобритания

7. Слово на омраза

Препоръка № R97/20 на Комитета на министрите на равнище Съвет на Европа:

„всички форми на изразяване, които разпространяват, подбуждат, насърчават или оправдават расова омраза, ксенофобията, антисемитизма и другите форми на омраза, основана на нетолерантност, включително нетолерантност, изразена чрез агресивен национализъм и егоцентризъм, дискриминация и враждебност срещу малцинствата, имигрантите и лицата от имигрантски произход“

Словото на омраза накърнява човешките права и наранява, може да създаде враждебна или отхвърляща среда за представителите на малцинствените групи.

8. Защита на източниците на информация

Препоръка № /2000/ 7 на Комитета на министрите на съвета на Европа

- Право на неразкриване на източниците на информация чрез изрични и ясни законови правила
- Право и на други лица да не разкриват източниците на информация – редактори, подпомагащия състав и външни организации, съпричастни към журналистическата дейност

Защита на лицата, подали сигнали за злоупотреби

- Член 33 от Конвенцията срещу корупцията на ООН, ратифицирана от България на 20 септември 2006 г., обн. ДВ бр. 66/ 2006 г. изисква приемане на закони за лицата, които подават сигнали за злоупотреби или нарушения – така и член 9 на Гражданската конвенция за корупцията на Съвета на Европа, ратифицирана от Република България 8 юни 2000 г., в сила от 01.11.2003 г.
- Защита на служителите: «Всяка страна предвижда във вътрешния закон подходяща защита срещу всякакви неоправдани санкции спрямо служители, които имат достатъчно основания да подозират извършването на акт на корупция и добросъвестно уведомят за това компетентните власти или лица»
- **Делото Гуджа срещу Молдова** жалба № 14277/04, реш. от 12.02.2008 г.
- АПК не познава института анонимен сигнал.

Принудителни мерки за разкриване източниците на информация

- единствено при кумулативното наличие на условията - всички приемливи алтернативи не са довели до резултат; законовият интерес от разкриването ясно превишава обществения интерес от неразкриване
- Алтернативни доказателства за журналистическите източници.
- Все пак ако е налице нужда от такова разкриване, разпорежданията за разкриване трябва да са ограничени до страните, до които се отнасят; журналистите трябва да бъдат информирани за техните права; съдът трябва да ограничи разкриването на източниците само до лицата, които имат пряк интерес от това
- Защита от самоинкриминиране

9. Право на достъп до обществена информация

- Чл. 41, ал. 2 от Конституцията на Република България – два ограничителни закона – ЗЗКИ и ЗЗЛД
- Първият закон - приет в Швеция през 1766 г.
- западноевропейски държави – приемане на това законодателство между 70-те и 90-те години на 20-ти век
- Обединено кралство - Законът за свобода на информацията, приет от през 2000 г., в сила от 2005 г.
- ЕС - правото на достъп до документи от Европейския парламент, Съвета и Комисията, уредено в Регламент /ЕО/ № 1049/2001 с който се признава правото на всеки гражданин на ЕС, както и на всяко физическо или юридическо лице, пребиваващо или регистрирано на територията на държава членка, на достъп до документите на тези институции при определени принципи, условия или ограничения

10. Лицензиране на електронните медии и правото на свободно изразяване

- Свободните и независими медии – съществен елемент от функционирането на демокрацията
- Правото на свобода на изразяване не е абсолютно – „върховното право е правото на зрителите, а не правото на телевизиите“ (съдия Уайт от Върховния съд на САЩ)
- Ограничаване достъпа до пазара – делото Глас Надежда и Еленков срещу България - безмотивен отказ да се лицензира телевизионен оператор, жалбата срещу който акт е отхвърлена от ВАС

Позитивното задължение на държавата да осигури гаранции в закона и в практиката на плурализъм и право на изразяване

- Лицензирането е състезателна процедура
- Зададени отнапред критерии
- Субект на процедурата е независим орган, разполагащ с експертиза да отсъжда кое е в съответствие с общото благо и общественения интерес при издаване, изменение или отнемане на лицензии
- Прозрачност на лицензионните процедури
- Мотивираност на актовете по лицензиране
- Съдебен контрол върху актовете на лицензиране

11. ТЪРГОВСКОТО СЛОВО

Няма обоснована доктрина за търговското слово - делото Линднер срещу Германия жалба № 32813/96, решение от 09.03.1999 г.

12. Обобщение

Тълкуване на основанията за ограничаване на свободата на изразяване

13. Българските дела по член 10

- Ненкова – Лалова срещу България 35745/05, реш. От 11.12.2012 г.
- Йорданова и Тошев срещу България жалба № 5126/ 05, решение от 02.10.2012 г.
- Касабова срещу България жалба № 22385/ 03, реш. От 19.04.2011 г.
- Костов срещу България жалба 13801/07 реш. От 24 юли 2012г.

**Благодаря
за вниманието!**